

Львівський період науково-педагогічної діяльності С. Я. Лур'є

Олег ПЕТРЕЧКО (Дрогобич)

Д. и. н., профессор, ДГПУ имени И. Франко, зав. каф., o.petrechko@ukr.net

Соломон Якович Лур'є (1891–1964) без сумніву належить до числа провідних антикознавців та філологів-класиків ХХ ст. Однак його наукова спадщина сьогодні не оцінена належним чином. Зокрема, його монографія «антисемітизм у стародавньому світі» одними дослідниками оцінюється як «важлива», іншими — ігнорується. У російськомовній історіографії навколо цієї книги точаться гострі дискусії, в той час як західні дослідники з нею не надто обізнані. Наукове кредо Соломона Яковича вповні співзвучне з «sine ira et studio» Таціта. Скромність у побуті поєднувалася у Соломона Яковича з безкомпромісністю наукової та громадянської позиції. У тодішніх суспільно-політичних умовах це не знаходило розуміння та підтримки керівництва. Тому не дивно, що у 1949 р. вчений втрачає робоче місце в Академії Наук та Ленінградському університеті, який у той час носив ім'я А. Жданова. Приводом його звільнення стали «об'єктивістські помилки». У наказі ректора Ленінградського університету звільнення професора С. Лур'є обґрунтовувалося допущеними ним «вагомими помилками у науковій та навчальній роботі». Все це не сприяло науковій діяльності С. Лур'є. У списку його публікацій за 1949–1953 рр. вказано лише дві позиції: стаття у Великій Радянській енциклопедії під титулом «Архімед» (1950 р.) та переклад з латинської мови трактату Епінуса (1951 р.).

1 вересня 1953 р. С. Лур'є був прийнятий на посаду професора класичної філології Львівського державного університету імені Івана Франка. Не буде перебільшенням сказати, що науково-педагогічна діяльність С. Лур'є отримала друге дихання у Львівському університеті. З 1954 р. регулярно публікуються наукові статті та монографії вченого. Йому було доручено читати курси історії грецької мови та історії Стародавньої Греції для студентів класичної філології, спецкурс з давньо-ахейського діалекту та курс історії античної математики на механіко-математичному факультеті, керівництво археологічною практикою студентів на чорноморському узбережжі. Проф. С. Лур'є з великою повагою ставився до студентів, які його любили і поважали. За спогадами його учня проф. Андрія Содомори, Соломон Якович був противником «зазубрювання» і намагався зробити вивчення грецької мови цікавим і приємним. Він щотижня збирав у себе вдома на заняття з грецької мови улюблених учнів навіть після того, як вони уже закінчили університет. При цьому щиро гостив їх чаєм та тортом.

При всьому тому і у Львівському університеті Соломон Якович потерпав через свою громадянську позицію, яка проявлялася подекуди у дрібницях, зокрема у відмові купувати лотерейні квитки. Звичайно, загальна атмосфера була далеко не такою, як у попередні десятиліття. Проте, як і раніше, за кожним викладачем слідкував не лише деканат, але й партійна організація, хоча б він і не був членом партії. Очевидно, без благословення цього органу годі було розраховувати на дозвіл взяти участь у роботі якоїсь наукової конференції за кордоном. Професор А. Содомора згадує, що усі запрошення на адресу проф. С. Лур'є надходили з великим запізненням, що не давало можливості реально претендувати на закордонне відрядження. 25 квітня 1958 р. Соломон Якович написав заяву на ім'я ректора з проханням видати йому характеристику з місця праці для пред'явлення у Союз письменників щодо прийому у члени Союзу. Зберігся чорновий варіант характеристики, підписаний деканом та секретарем партбюро факультету іноземних мов. Після вступної частини та переліку курсів, які викладає проф. С. Лур'є, констатується, що він проводить заняття на належному науково-теоретичному рівні. Наступне речення закреслено, але його можна прочитати: «Однак ідейний рівень лекцій не завжди відповідає вимогам радянського вузу». Далше сказано, що «Проф. Лур'є С. Я. продуктивно та інтенсивно працює науково, написав значну кількість праць і монографій з класичної філології». У наступному абзаці говориться про недостатню участь у ідейно-виховній та громадській роботі кафедри, факультету та університету. Зроблено висновок про те, що «Пасивне ставлення проф. Лур'є С. Я. до суспільно-політичних та виховних заходів кафедри і факультету не сприяють ідейному вихованню студентів». Закінчення цього чорнового варіанту характеристики не відповідає заяві, з приводу якої вона писалася. Зокрема, в останньому реченні сказано: «Характеристика видана для пред'явлення в Союз письменників СРСР, для отримання санаторної путівки». Друга частина цього речення, після коми, закреслена, а сама кома виправлена на крапку. На основі цієї характеристики було підготовлено характеристику від імені ректора, в якій вказано, що вона видана для пред'явлення в Союз письменників СРСР для обрання членом.

Погіршення стану здоров'я вченого змушувало вченого думати про зменшення педагогічного навантаження. Перший тривожний дзвінок прозвучав у 1958 р. Після 1957/1958 н. р. С. Лур'є написав заяву на ім'я ректора з проханням вивести його зі штату Львівського університету, що дасть йому можливість повернутися на пенсію. Передувало цьому обстеження здоров'я Соломона Яковича, яке було проведено у терапевтичному секторі академії Наук СРСР. У медичному висновку зазначалося, що суміщення нормального педагогічного навантаження з науковою

роботою для проф. С. Лур'є категорично протипоказано. Однак на кафедрі рівноцінної заміни, очевидно, не було, та й Соломону Яковичу було важко без улюбленої роботи. Очевидно, стан здоров'я професора С. Лур'є невдовзі покращився, і уже на початку 1958/1959 н. р. він повертається на посаду професора кафедри класичної філології. Проте з березня 1961 р. Соломон Якович змушений періодично брати лікарняний та відпустку за хворобою. У 1963/1964 н. р. проф. С. Лур'є переходить на посаду професора-консультанта, що дозволяло йому виконувати лише половину навантаження, встановленого для штатного професора. У вересні 1964 р. стан здоров'я Соломона Яковича різко погіршився, він не зміг допрацювати до кінця третій робочий тиждень нового навчального року. Його серце перестало битися 30 жовтня 1964 р.

